

تأثیر تغییر قانون مالیات بر درآمد شرکت ها بر سرمایه گذاری شرکت های تولیدی

دکتر پرویز سعیدی^۱

عبدالحمید کلامی^۲

چکیده

در این تحقیق تأثیر تغییر قانون مالیات بر درآمد شرکت ها بر روی میزان مالیات بر درآمد و سود خالص و سود انباشته و میزان سرمایه گذاری شرکت های تولیدی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد آزمون قرار گرفته است. بدین منظور در ابتدا تغییرات میزان مالیات بر درآمد و سود خالص و سود انباشته و سرمایه گذاری شرکت های تولیدی در سال های قبل و بعد از تغییر قانون مالیات های مستقیم با یکدیگر مورد مقایسه قرار گرفت. بر این اساس جهت آزمون فرضیات از آزمون t ، t -test آنالیز واریانس و رگرسیون چند متغیره^۳ (چندگانه) استفاده گردید. یافته های بدست آمده بیانگر تغییر محسوس در میزان مالیات بر درآمد و سرمایه گذاری شرکت های تولیدی در سال های بعد از تغییر قانون مالیات های مستقیم نسبت به سال های قبل از تغییر قانون مالیات های مستقیم بوده است.

واژگان کلیدی: سود خالص - سود انباشته - سرمایه گذاری - نرخ مالیات - رگرسیون چند گانه - قانون مالیات بر درآمد.

---

^۱ عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علی آباد کتول

^۲ کارشناس ارشد رشته مدیریت دولتی با گرایش مدیریت مالی

^۳ Multiple regression-

مقدمه

مالیات یکی از موضوعات مهم اقتصادی هر جامعه است. قوانین مالیاتی از جمله قوانین مادر در زمینه‌های اقتصادی محسوب شده و شاید یکی از مهمترین ارکان اعمال سیاستهای اقتصادی دولت است. قوانین مالیاتی تنها تضمین ایجاد درآمد برای دولت نبوده بلکه در عین حال بعنوان یکی از مهمترین ابزار سیاست‌های مالی در جهت نیل به اهداف اقتصادی و اجتماعی مورد استفاده قرار می‌گیرد. مثلاً از اهرم مالیات بعنوان عاملی در تعدیل درآمد و ثروت و برقراری عدالت اجتماعی و رسیدن به رشد و توسعه اقتصادی مطلوب هر جامعه استفاده می‌شود. قبل از تصویب اصلاحیه، نرخ‌های متوسط مالیات بر شرکتها بر اساس ماده ۱۳۱ بالغ بر حدود ۶۴٪ بود. نحوه محاسبه مالیات بر درآمد شرکتها به استناد ماده ۱۳۱ قانون مالیاتهای مستقیم به قرار زیر وصول می‌گردید:

در ابتدا ۱۰٪ کل درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت وصول و سپس باقی‌مانده به جدول ماده ۱۳۱ قانون مالیاتهای مستقیم انتقال و تا ۵۴٪ مشمول مالیات بر درآمد محاسبه می‌شد و همچنین در زمانی که بین سهامداران قابل تقسیم بود، مالیات مضاعفی هم از سهامداران کسر می‌گردید. پرداخت مالیات به شکل بالا باعث گردید که اکثر شرکت‌های تولیدی قادر به فعالیت‌های اقتصادی کارآمد نباشند و حجم نقدینگی و سرمایه‌گذاری خود را کاهش دهند. برای رفع این معضل در تاریخ ۸۰/۱۱/۲۷ قانون مالیاتهای مستقیم اصلاح و تغییرات بسیاری در این قانون اتفاق افتاد که به قرار زیر است:

پیش‌بینی شد از طریق کاهش دادن نرخ‌های ماده ۱۳۱ قانون مالیاتهای مستقیم و اعمال نرخ ثابت عادلانه معادل ۲۵٪ و در نظر گرفتن بخشودگی‌های مناسب تلاش گردد که سرمایه‌گذاری مولد به سمت فعالیت‌های اقتصادی شرکت شکل گیرد. قوانین مالیاتی که تا سال ۱۳۸۰ مورد استفاده قرار می‌گرفت، فضای فعالیت اقتصادی مولد را تشویق نمی‌کرد و به‌رغم تلاش بسیاری از دست‌اندرکاران و کارشناسان اقتصادی، خود مانعی برای رشد اقتصادی کشور تلقی می‌شد. در نتیجه، اصلاحیه قانون مالیات‌ها در اواخر سال ۱۳۸۰ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و به‌منظور تشویق سرمایه‌گذاری و تقویت بنیه مالی بخش تولیدی و خدماتی، نرخ‌های مالیاتی کاهش داده شد، ایجاد امتیاز لازم برای سرمایه‌گذاران در شرکت‌های سهامی عام پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار از دیگر اهداف اصلاح قوانین مالیاتی بوده که از دو طریق پیش‌بینی گردید:

۱- بخشودگی ۱۰ درصد از کل مالیات متعلقه بر شرکت‌ها که نرخ مالیات بر درآمد این شرکتها بطور مقطوع ۲۲/۵٪ در نظر گرفته شد که نحوه محاسبه آن عبارت است از: $22/5\% = (10\% \times 25) - 25$

۲- اعمال معافیت برای سود ناشی از افزایش ارزش سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار (صرف سهام) که امکان صدور و عرضه سهام بیش از مبلغ اسمی آن و تأمین مالی برای شرکت‌های بورسی را از این طریق فراهم می‌آورد. (مالیات نیم درصدی بهای سهام در بورس)

همچنین بخشودگی به میزان ۸۰ درصد درآمد مشمول مالیات برای فعالیت‌های تولیدی و صنعتی به مدت ۴ سال پس از بهره‌برداری و در مناطق کمتر توسعه‌یافته

سرمایه‌گذاری یکی از اجزاء مهم اقتصاد کلان می‌باشد و به‌عنوان یکی از عوامل مهم تابع تولید در اقتصاد هر کشوری شناخته شده است. از همین روست که سرمایه‌گذاری یکی از ضروریات اساسی در پیشرفت اقتصادی هر کشور می‌باشد. واقعیتی که نمی‌توان از آن چشم‌پوشی کرد، آن است که دستیابی به نرخ رشد مطلوب، احتیاج به سرمایه‌گذاری دارد.

اهداف تحقیق

اهداف تحقیق عبارت است از:

- الف - شناخت تأثیرپذیری میزان مالیات بر درآمد شرکتهای تولیدی از تغییر قانون مالیاتها.
  - ب - شناخت تأثیرپذیری سود بعد از مالیات شرکتهای تولیدی از تغییر قانون مالیاتها.
  - ج - شناخت تأثیرپذیری سودناشته شرکتهای تولیدی از تغییر قانون مالیاتها.
  - د- شناخت تأثیرپذیری میزان سرمایه‌گذاری شرکتهای تولیدی از تغییر قانون مالیاتها.
- به طور کلی هدف تحقیق آن است که تأثیر اصلاحیه قانون مالیات‌های مستقیم در سال ۱۳۸۰ بر سرمایه‌گذاری شرکت‌های تولیدی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد آزمون و بررسی قرارگیرد.

فرضیه‌های تحقیق

فرضیه اول: میزان مالیات بر درآمد شرکت‌های تولیدی در بورس اوراق بهادار تهران بعد از اصلاحیه قانون مالیات‌ها نسبت به قبل از آن تغییر کرده است.

فرضیه دوم: با تغییر مالیات بر درآمد شرکت‌های تولیدی بعد از اصلاحیه قانون مالیاتها، سود بعد از مالیات آنها نیز نسبت به قبل از آن تغییر کرده است.

به میزان ۱۰۰ درصد درآمد مشمول مالیات و برای مدت ۱۰ سال پس از تاریخ بهره‌برداری پیش بینی شده است.

اصولاً از قوانین مالیاتی می‌توان به عنوان اهرمی برای توسعه اقتصادی استفاده کرد و آن را بعنوان مشوق سرمایه‌گذاری و پس‌انداز به‌کار گرفت. اما مسأله اصلی این است که آیا تغییر قانون مالیات‌های مستقیم ایران در سال ۱۳۸۰ باعث تغییر میزان سرمایه‌گذاری در شرکت‌های تولیدی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران شده است؟

روش شناسی تحقیق

روش تحقیق

روش تحقیق پژوهش حاضر براساس روش توصیفی از نوع علمی مقایسه‌ای و رگرسیون بوده و روش شناسی تحقیق از نوع پس‌رویدادی با استفاده از داده‌های گذشته و تحقق یافته در بورس بوده است.

اهمیت تحقیق

دولت عموماً می‌تواند با تغییر در نرخ قوانین مالیاتی باعث ایجاد مکانیزم‌هایی شود که مسایل عمومی اقتصاد کشور همچون کسر بودجه، تورم، بیکاری، نامتعادل بودن توزیع درآمد، کاهش صادرات غیرنفتی و بسیاری از مسایل دیگر از جمله مسئله سرمایه‌گذاری را بهبود بخشد و شرایط لازم را برای رشد و شکوفایی اقتصاد کشور فراهم نماید.

یکی از محرک‌های اصلی پیشرفت و توسعه اقتصادی، افزایش سرمایه‌گذاری در کشور می‌باشد، که می‌تواند تخصیص صحیح و مطلوب منابع بین بخشهای مختلف اقتصاد کشور را در جهت تقویت بنیه تولید داخلی بکارگیرد

۲- پایان سال مالی این شرکت‌ها، پایان اسفند ماه باشد.

۳- امکان دسترسی به صورت‌های مالی شرکت (شامل یادداشت‌های همراه) وجود داشته باشد.

۴- در طی دوره زمانی تحقیق سودآور باشند.

۵- همچنین شرکت‌های مورد مطالعه شرکت‌های تولیدی باشند.

با توجه به شرایط فوق، پس از بررسی حدود ۴۳۰ شرکت بورسی، تعداد جامعه آماری تحقیق تعداد ۶۹ شرکت می‌باشد.

در این تحقیق برای جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی بهره گرفته شده است. در بخش کتابخانه‌ای مبانی نظری تحقیق از کتب و مجلات تخصصی فارسی و لاتین و مقالات متعدد بر گرفته از اینترنت و در بخش میدانی تحقیق، اطلاعات از صورت‌های مالی شرکت‌های بورسی و بانک‌های اطلاعاتی مربوطه استخراج و گردآوری شده است.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

داده‌ها با مراجعه به کتابخانه بورس اوراق بهادار تهران که شامل داده‌های اولیه تحقیق (شامل بهای تمام شده دارائی‌های ثابت مشهود و نا مشهود، سود خالص، مالیات بر درآمد شرکت‌ها، وام بلندمدت) می‌باشند گردآوری شد. با ورود داده‌ها به نرم افزار میکروسافت اکسل (Microsoft Excell)، آماده فرآوری و پردازش‌های گرافیکی و انتقال به SPSS شده و با انجام فرآیندهای آماری در SPSS 15.0، نتایج آماری فرضیه‌ها در این فصل مورد بررسی قرار گرفته است. پس از بررسی اطلاعات، تنها ۶۹ شرکت عضو بورس که دارای داده‌های ذکر شده ده ساله بودند و به ناچار سایر شرکت‌ها در این تحقیق کنار

فرضیه سوم: با تغییر سود بعد از مالیات شرکت‌های تولیدی بعد از اصلاحیه قانون مالیات‌ها، میزان سود انباشته آنها نیز نسبت به قبل از آن تغییر کرده است
فرضیه چهارم: با تغییر سود انباشته شرکت‌های تولیدی بعد از اصلاحیه قانون مالیات‌ها، میزان دارایی‌های ثابت آنها نیز نسبت به قبل از آن تغییر کرده است.

متغیرهای تحقیق

در این پژوهش متغیرهای مستقل شامل تغییر قانون مالیات بر شرکت‌های تولیدی، میزان مالیات بردرآمد، سود خالص، سود انباشته و متغیرهای وابسته، میزان سرمایه گذاری شرکت‌های تولیدی است.

از آن جهت که علاوه بر متغیرهای فوق عواملی چون افزایش سرمایه و وام‌های بلندمدت نیز در میزان سرمایه گذاری شرکت‌ها می‌تواند تاثیر داشته باشند، در این تحقیق این متغیرها نیز مورد بررسی قرار گرفته اند.

جامعه آماری و نحوه گردآوری داده‌ها

جامعه آماری در این پژوهش، شرکت‌های تولیدی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد که طی سالهای ۱۳۷۶ لغایت ۱۳۸۵ اقدام به سرمایه‌گذاری در دارایی‌های ثابت مشهود و نامشهود نموده‌اند. بطور کلی شرکت‌هایی به عنوان جامعه آماری انتخاب شده‌اند که حائز شرایط زیر باشند:

۱- از ابتدای سال ۱۳۷۶ در بورس پذیرفته شده باشند. این انتخاب به این سبب است که کلیه شرکت‌های انتخابی قابلیت مقایسه برای سنوات قبل از تاریخ تصویب تغییر قانون مالیات‌های مستقیم و سنوات بعد از تاریخ تصویب تغییر قانون را داشته باشند.

اقتصادی شد. جدای از تحولات در نظریه‌های مالیاتی، آثار مالیات‌ها در زمینه کارایی توزیع درآمد و به خصوص اصابت مالیاتی معرفی شدند و اهمیت بعضی از پایه‌های مالیاتی مشخص‌تر گردید.

مالیات بنا به تعریف گاستون ژز دانشمند کلاسیک، عبارت از یک نوع پرداخت و تأدیه مالی است که در نتیجه الزام قانونی از نظر تأمین مالی مخارج دولت، بطور بلاعوض بوسیله افراد انجام می‌شود. ونیز منتسکیو می‌گوید: مالیات عبارت از سهمی است که هر کس از دارایی خود می‌دهد تا بقیه دارایی او تحت حراست هیئت حاکمه در امان باشد و بتواند از آن به طرز مطلوبی برخوردار شود.

اکثر اقتصاددانان صرف‌نظر از مکتب فکری خود، بر تشکیل سرمایه و سرمایه‌گذاری به‌عنوان مهم‌ترین عامل تعیین‌کننده رشد و توسعه اقتصادی تأکید زیادی داشته‌اند؛ گرچه سرمایه شرط لازم برای پیشرفت اقتصادی است نه شرط کافی و اینکه شرح عقب‌ماندگی در تشکیل سرمایه خلاصه‌شدنی نمی‌باشد، ولی تشکیل سرمایه هسته مرکزی رشد اقتصادی در کشورهای توسعه‌نیافته می‌باشد.

مفهوم تشکیل سرمایه آن است که جامعه کلیه فعالیت مولد جاری خود را به خدمت نیازمندی‌ها و تمایلات مصرفی فوری نمی‌گذارد، بلکه قسمتی از آن را صرف تولید کالاهای سرمایه‌ای می‌کند یعنی ماهیت یا جوهر جریان تشکیل سرمایه عبارت است از تخصیص بخشی از منابع جاری سرمایه جامعه به بخشهای دیگر به منظور افزایش ذخایر سرمایه به صورت کالاهای سرمایه‌ای، تا بتوان در آینده امکان بسط و گسترش بخش‌های تولید کالاهای مصرفی را ایجاد کند.

گذاشته شد. به‌علت اینکه تعداد ۶۹ از عدد کاربردی ۳۰ بیشتر است با تکیه بر قضیه حد مرکزی که مهم‌ترین راهگشای استنباط‌های مفید و کاربردی در آمار کلاسیک می‌باشد استنباط‌های خود را توسعه داده و از آزمونهای پارامتری مناسب بهره جستیم. (آزمون کولموگروف - اسمیرنوف که برای بررسی نرمال بودن داده‌ها کاربرد دارد. به کار گرفته شد)

چارچوب نظری تحقیق

مفاهیم مالیات و سرمایه‌گذاری

یکی از مهم‌ترین زمینه‌های علم اقتصاد که نظریه‌های اقتصادی مثبت را عرضه می‌کند، مالیات‌ها می‌باشد. بدون شک نظریه‌های مالیاتی، مهم‌ترین ابزارهای اقتصادی برای سیاست‌گذاری‌های دولت محسوب می‌شوند. این ابزارها به خصوص به علت جایگاه اصلی و قطعی‌شان در تأمین منابع لازم برای انجام دادن وظایف حکومتی، اقتصادی، رفاهی، . . . دولت مورد توجه خاص نظریه‌پردازان دولتی و غیردولتی قرار می‌گیرند. ادبیات اقتصادی مالیات مشابه شاخه‌های دیگر علوم اقتصادی، پس از جنگ دوم جهانی دچار تحولات عمده شده است و بسیاری از اقتصاددانان و استادان اقتصاد طراز اول جهان در حوزه اقتصادی مالیات‌ها سهمی داشته‌اند. از آن جا که مالیات‌ها به صورت ملموس‌تری نسبت به سایر نظریه‌های اقتصادی در زندگی اقتصادی مردم و شهروندان یک کشور مؤثرترند، معمولاً بیشتر از هر سیاست یا نظریه اقتصادی دیگر مورد توجه مردم قرار می‌گیرند. اقتصاد نوین و علم مثبت اقتصاد که پس از جنگ جهانی دوم شکل گرفت، با فاصله‌ای حدود دو دهه شاهد تحولاتی در نظریه‌های اقتصادی مالیات‌ها و افزایش کارایی نظام مالیاتی در جوامع پیشرفته

سرمایه‌گذاری از متغیرهای مهم اقتصادی است که همواره مباحث عمده‌ای را به خود اختصاص داده است. مکاتب فکری مختلف تعاریف متفاوتی از سرمایه‌گذاری ارائه داده‌اند. در یکی از تعاریف سرمایه‌گذاری را اینگونه بیان کرده‌اند که: سرمایه‌گذاری عبارت است از به تعویق انداختن مصرف فعلی برای دستیابی به امکان مصرف بیشتر در آینده [۶]. و یا سرمایه‌گذاری را می‌توان این‌گونه تعریف کرد: سرمایه‌گذاری مخارج برای تحصیل یک دارایی است که انتظار می‌رود درآمد یا خدمت ارائه کند [۵].

یا سرمایه‌گذاری بلندمدت به طبقه‌ای از سرمایه‌گذاری‌ها گفته می‌شود که قصد استفاده مستمر در فعالیت‌های واحد تجاری نگهداری می‌شود. یک سرمایه‌گذاری هنگامی به عنوان دارایی غیرجاری طبقه‌بندی می‌شود که قصد نگهداری آن برای مدت طولانی به وضوح قابل اثبات باشد یا توانایی واگذاری آن توسط سرمایه‌گذار مشمول محدودیت‌هایی می‌باشد. [۱]

یکی از تعاریف دیگر عبارتست از: سرمایه‌گذاری فراگردی است که در آن کالاهای سرمایه‌ای برای تولید کالا یا خدمات دیگر بکار می‌رود.

تعریف فوق کاملاً کلی بوده و سرمایه‌گذاری را به صورت یک فرآیند و پروسه مورد توجه قرار می‌دهد. و در اقتصاد ملی و در مؤسسه تولیدی سرمایه‌گذاری عبارت است از مجموعه دارایی‌های تولیدی که به تازگی و دقیق‌تر طی یک واحد زمانی یا عملاً یکسال ایجاد شده است.

تعریفی دیگر از سرمایه‌گذاری چشم‌پوشی از ارزش فعلی مطمئن برای ارزش آینده همراه با ریسک

می‌باشد. از تعریف فوق نیز مشخص می‌گردد که فرآیند سرمایه‌گذاری براساس بینش‌های تئوری نئوکلاسیک مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد؛ می‌توان گفت با توجه به تعریف فوق سرمایه‌گذاری نوعی مقایسه بین هزینه‌های فرصت دو نوع ارزش است. ارزش فعلی سرمایه در دسترس که غیر وارد شدن در پروسه سرمایه‌گذاری می‌تواند هزینه فرصت دیگری داشته باشد و ارزش آینده‌ای که احتمالاً از پروسه تولید عاید سرمایه‌گذاری می‌گردد. مندل سرمایه‌گذاری را یک فرآیند می‌داند که در آن سرمایه‌گذاری پس از کسب دارایی (پول، زمین، ماشین‌آلات) که عمدتاً از طریق پس‌انداز کردن یا مصرف کمتر درآمد ایجاد می‌شود؛ بدیل‌های مختلف را مورد بررسی قرار داده و سپس گزینه‌ای که بازده آن متناسب با ریسک مورد انتظارش است را انتخاب می‌نماید. این بدیل می‌تواند یک دارایی واقعی مثل ساختمان، ماشین‌آلات یا یک دارایی مالی چون سهام، اوراق قرضه یا قرارداد آینده باشد.

همچنین در تعریف دیگری می‌توان گفت: سرمایه‌گذاری را می‌توان به منابعی که بمنظور کسب عواید مالی بکار گرفته می‌شود تعریف کرد و می‌توان سرمایه‌گذاری را به مصرف رساندن منابع فعلی برای دستیابی به منافع آتی که قطعی نبوده بلکه جنبه احتمالی دارد، تعریف نمود. [۱۲]

بطورکلی می‌توان گفت که جوهر توسعه اقتصادی در سرمایه‌گذاری است و برای دستیابی به آن نیاز به سرمایه در کشور است. دوره‌های باطل فقر در کشورهای در حال توسعه را تنها از طریق تمرکز سرمایه و جمع‌آوری وجوه زیاد سرمایه می‌توان شکست و تمرکز سرمایه هنگامی امکان‌پذیر است که

پس‌انداز بیشتر شده و در نهایت به سرمایه‌گذاری بیشتر می‌انجامد.

از دیدگاه اقتصاد خرد، تولیدکنندگان برای افزایش تولید، نیاز به خرید ماشین‌آلات، ساختمان و ... دارند تا به تقاضای ناشی از افزایش درآمد جامعه پاسخ دهند. به عبارت دیگر باید سرمایه موجود خود را به سرمایه مطلوب برسانند. بطور کلی مطالعات رفتار سرمایه‌گذاری حول دو محور اساسی، یکی چگونگی تعیین موجودی مطلوب سرمایه و دوم، تعیین سرعت رسیدن به موجودی مطلوب سرمایه می‌چرخد که تئوری‌های سرمایه‌گذاری به موارد مذکور پرداخته است. [۴]

عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری

یک سرمایه‌گذاری به عوامل مختلف بستگی دارد. این عوامل شامل:

الف - مقدار پول یا دارایی که سرمایه‌گذار در اختیار دارد.

ب - درجه ریسکی که سرمایه‌گذار توانایی تحمل آن را دارد.

ج - میزان بازده مورد انتظار و تناسب آن با ریسک سرمایه‌گذاری.

د - دانش و هوشمندی که سرمایه‌گذار باید بکار بیند.

ه - میزان شانس، به محیطی که در آن سرمایه‌گذاری صورت می‌گیرد ارتباط دارد.

از عوامل مؤثر بر سطح سرمایه‌گذاری، درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری و هزینه سرمایه‌گذاری است. سرمایه‌گذاری زمانی در بنگاه درآمد اضافی بیار می‌آورد که بنگاه بتواند در اثر آن، محصول بیشتری بفروشد یا آنها را ارزانتر تولید کند. [۷]

بخش کوچکی از درآمدهای جاری یا تولید فعلی جامعه به مصرف برسد و مابقی بمنظور سرمایه‌گذاری در پروژه‌ها پس‌انداز شود.

سرمایه‌گذاری در تولید کالاهای سرمایه‌ای نه تنها سبب افزایش تولید این کالاها می‌شود، بلکه امکانات و فرصت‌های اشتغال را نیز افزایش می‌دهد. تمرکز سرمایه باعث گسترش مؤسسات علمی و تحقیقاتی و در نهایت موجب توسعه پیشرفتهای فنی می‌شود که صرفه‌جویی‌های اقتصادی را در ابعاد گسترده و گسترش تخصص و مهارتها را در تولید امکان‌پذیر خواهد ساخت. این عامل نه تنها سبب گسترش تولید ماشین‌آلات، ابزارهای تولید و تجهیزات برای نیروی کار در حال رشد می‌شود، بلکه تضعیف عوامل مخرب غیراقتصادی و توسعه اقتصادی را نیز بدنبال دارد. نهایتاً افزایش در تمرکز سرمایه سبب افزایش سطح درآمد ملی خواهد شد.

تمرکز سرمایه و رشد درآمد ملی رابطه متقابل با یکدیگر دارند، بطوریکه افزایش رشد تولید ملی در گرو رشد تمرکز سرمایه و افزایش انباشت سرمایه در گرو رشد تولید ملی است. در نتیجه، تمرکز سرمایه راه‌حل اساسی در رفع مشکلات پیچیده اقتصادهای توسعه‌نیافته است و می‌تواند به مثابه عامل اصلی در روند توسعه اقتصادی نقش داشته باشد. [۱۰]

بدون توجه به روند تاریخی مباحث سرمایه‌گذاری و با تکیه بر اقتصاد دویبخشی کینز، تعادل در اقتصاد زمانی بوجود می‌آید که مقدار سرمایه‌گذاری با پس‌انداز برابر باشد. پس در هر جامعه‌ای پس‌انداز بیشتر، منجر به سرمایه‌گذاری بیشتر می‌شود. پس‌انداز در هر جامعه‌ای از کسر میزان مصرف از درآمد بدست می‌آید، بنابراین هر چقدر درآمد بیشتر باشد،

مبانی نظری مالیات بر درآمد شرکتها

مالیات بر درآمد شرکتها در واقع بر مبنای سود شرکتها وضع می‌شود و سهم قابل توجهی از درآمد مالیاتی دولتها را تشکیل می‌دهد، نرخ این مالیات در کشورهای گوناگون متفاوت است اما آنچه در حال حاضر در بیشتر کشورها مشاهده می‌شود آن است که نرخ این مالیات در سراسر جهان در حال کاهش است.

برای محاسبه سود شرکتها در بیشتر نظام‌های مالیاتی یکسری هزینه‌ها به عنوان هزینه‌های قابل قبول طبق قوانین مالیاتی از درآمد ناخالص شرکت کسر می‌شود. علاوه بر احتساب هزینه‌های قابل قبول، در بیشتر کشورها به دلایل گوناگون مانند حمایت از برخی از صنایع، تشویق و جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی، حمایت از سرمایه‌گذاری در مناطق ویژه‌ای از کشور و جز آن یکسری معافیت‌ها و تخفیف‌های مالیاتی به شرکتها اعطا می‌شود. انگیزه‌ها و مشوق‌های سرمایه‌گذاری شامل تشویق‌های مالیاتی است که برای جذب سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی به برخی از صنایع و رشته‌ها و یا برخی از مناطق معین در کشورها اعطا می‌شود. [۸]

مطالعات انجام شده که در گزارش‌های دوره‌های پنجم و ششم مجلس ثبت است، نشان می‌دهد که مالیات بر سود شرکتها در ایران فشار مالیاتی بیشتری نسبت به مالیات بر سود کشورهای دیگر ایجاد می‌کند. بنابراین تقاضای حذف نرخ تصاعدی مالیات بر شرکتها و ثابت کردن این نرخ در سطح پائین ۱۰ تا ۱۵ درصد بوده است، البته به شرط معرفی و گسترش پایه‌های مالیاتی دیگر برای جبران درآمد از دست رفته ناشی از کاهش نرخ مالیات بر شرکتها.

[۲]

نکته اساسی این است که با توجه به نیاز بودجه برای فعالیت‌های دولت در زمینه اجرای وظایف حکومتی، رفاهی و توزیع درآمد، در صورت کاهش نرخ مالیات

بر سود شرکتها باید جایگزین آن قبلاً مشخص شود. در غیر اینصورت، نتیجه نه تنها افزایش کارایی و کاهش فشار بر پایه مالیاتی شرکتها نخواهد بود، بلکه ممکن است آثار مخرب بیشتری را نیز به دنبال داشته باشد.

دولت برای اجرای وظایفی که جامعه از طریق مجلس شورای اسلامی به او محول کرده، مجبور به تأمین منابع است و اگر منابع لازم از طریق درآمدهای مالیاتی تأمین نشود، اجباراً متوسل به راهکارهای دیگر خواهد شد که آثار آنها به تخریب بیشتر اقتصاد منجر خواهد شد. در اصلاحیه قانون مالیات‌های مستقیم سال ۱۳۸۰ که نرخ مالیات بر شرکتها به نرخ ثابت ۲۵ درصد تغییر یافته، هیچ جایگاه یا محل درآمد دیگری برای جبران این کاهش درآمد پیش‌بینی نشده که در نتیجه، این اقدام موجب کسر بودجه و به دنبال آن استقراض از بانک مرکزی (که دارای آثار منفی خاص خود است) خواهد شد. [۳]

پیش از اصلاح قانون مالیات‌های مستقیم نرخ مالیات بر شرکتها طبق ماده ۱۳۱ اعمال می‌شد. در واقع تعدد نرخ برای شرکتها وجود داشت، اما طبق ماده ۱۰۵ اصلاحیه مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ جمع درآمد شرکتها و درآمدهای ناشی از فعالیت‌های انتفاعی سایر اشخاص حقوقی که از منابع در ایران یا خارج از ایران تحصیل می‌شود، پس از وضع زیان‌های حاصل از منابع غیرمعاف و کسر معافیت‌های مقرر به استثنای مواردی که طبق مقررات این قانون دارای نرخ جداگانه‌ای می‌باشد، مشمول مالیات به نرخ ۲۵ درصد خواهد بود.

بطوریکه تغییرات عمده و اساسی اصلاحیه قانون مالیات مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ نسبت به اصلاحیه مورخ بهمن ماه ۱۳۷۸ در خصوص مالیات بر درآمد شرکتها در جدول (۲) و سیر تحولات مالیات بر درآمد شرکتها در جدول (۳) بصورت خلاصه بیان گردیده است.

جدول شماره (۲) - تغییرات قانون مالیاتهای مستقیم مصوب بهمن ماه ۸۰ نسبت به اصلاحیه اسفندماه ۱۳۷۸

مواد قانون مالیات تغییر یافته	اصلاحیه قانون مالیاتهای مستقیم مصوب اسفندماه ۷۸	اصلاحیه قانون مالیاتهای مستقیم مصوب ۸۰/۱۱/۲۷
ماده ۱۰۵	نرخ مبنای محاسبه مالیات براساس نرخ تصاعدی ماده ۱۳۱	نرخ مبنای محاسبه مالیات براساس نرخ ثابت ۲۵٪
ماده ۱۰۸	اندوخته‌هایی که مالیات آنها پرداخت شده یا نشده در صورت تقسیم یا انتقال آن به حساب سرمایه یا سود و زیان به درآمد مشمول مالیات سال تقسیم یا اشتغال اضافه می‌شود	اندوخته‌هایی که مالیات آنها پرداخت نشده در صورت انتقال به حساب سرمایه مشمول مالیات نخواهد بود لیکن در صورت تقسیم یا انتقال آن به حساب سود و زیان یا کاهش سرمایه معادل اندوخته اضافه شده به حساب سرمایه، به درآمد مشمول مالیات سال تقسیم یا انتقال اضافه می‌شود.
ماده ۱۳۲	درآمد مشمول مالیات ابرازی ناشی از فعالیت‌های تولیدی و مصرفی در واحدهای تولیدی یا مصرفی از تاریخ استخراج و بهره‌برداری حسب اولی سیت‌های ۱ و ۲ و ۳ به ترتیب به مدت ۸ و ۶ و ۴ سال از مالیات معاف هستند در مورد واحدهایی که در مناطق محروم استقرار دارند و یا مستقر می‌شوند معادل ۵۰٪ مدت‌های مذکور در فوق به مدت معافیت مقرر در این ماده اضافه می‌شود.	درآمد مشمول مالیات ابرازی ناشی از فعالیت‌های تولیدی و مصرفی در واحدهای تولیدی یا مصرفی در مناطق تعاونی و خصوصی از تاریخ شروع بهره‌برداری یا استخراج به میزان ۸۰ درصد و به مدت چهار سال و در مناطق کمتر توسعه یافته به میزان ۱۰۰ درصد به مدت ۱۰ سال از مالیات موضوع ماده ۱۰۵ معاف هستند.
ماده ۱۳۸	آن قسمت از سود ابرازی حاصل از فعالیتهای صنعتی و مصرفی که شرکت‌ها ^۴ برای بازسازی و توسعه یا تکمیل واحدهای صنعتی و مصرفی موجود خود یا ایجاد واحدهای صنعتی و مصرفی جدید ذخیره نماید از پرداخت مالیات معاف است.	آن قسمت از سود ابرازی شرکتهای ^۵ تعاونی و خصوصی که برای بازسازی و توسعه یا تکمیل واحدهای صنعتی و مصرفی موجود خود یا ایجاد واحدهای صنعتی و مصرفی جدید در آن سال مصرف گردد از ۵۰ درصد مالیات متعلق به ماده ۱۰۵ این قانون معاف می‌باشد.
ماده ۱۴۳	شرکتهایی که سهام آنها طبق قانون مربوط از طرف هیأت پذیرش برای معامله در بورس قبول می‌شود از سال پذیرش تا سالی که از فهرست نرخ‌ها در بورس حذف نشده در صورتی که کلیه نقل و انتقالات سهام از طریق کارگزاران بورس انجام و در دفاتر مربوط ثبت گردد و از پرداخت ۱۰ درصد مالیات شرکت موضوع بند «د» ماده ۱۰۵ این قانون معاف می‌باشد.	شرکتهایی که سهام آنها طبق قانون مربوط به از طرف هیأت پذیرش برای معامله در بورس قبول می‌شود از سال پذیرش تا سالی که از فهرست نرخ‌ها در بورس حذف نشده در صورتیکه کلیه نقل و انتقالات سهام از طریق کارگزاران بورس انجام و در دفاتر مربوط ثبت گردد معادل ۱۰ درصد مالیات آنها بخشوده می‌شود.

^۴ - معافیت ماده ۱۳۸ قانون مالیاتهای مستقیم مصوب اسفندماه ۱۳۷۸ مشمول تمام شرکتهای دولتی و خصوصی می‌گردد.

^۵ - معافیت ماده ۱۳۸ قانون مالیاتهای مستقیم مصوب بهمن ماه ۱۳۸۰ تنها مشمول شرکتهای خصوصی می‌گردد.

جدول شماره (۳) - سیر تحولات مالیات بر درآمد شرکتها طبق قانون مالیاتهای مستقیم از سال ۱۳۴۱ تا ۱۳۸۵

اصلاحیه مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۲۷	اصلاحیه مورخ ۱۳۷۱/۲/۸	مصوب سال ۱۳۴۵	قبل از سال ۱۳۴۱
<p>جمع درآمد شرکتها و درآمد ناشی از فعالیت‌های انتفاعی سایر اشخاص حقوقی که از ممنایع مختلف در ایران یا خارج از ایران تحصیل می‌شود، پس از وضع زیان‌های حاصل از منابع غیرمعاف و کسر معافیت‌های مقرر به استثنای مواردی که طبق مقررات این قانون دارای نرخ جداگانه‌ای می‌باشد مشمول مالیات به نرخ ۲۵ درصد خواهند بود. قابل ذکر است که با توجه به معافیت ماده ۱۴۳ قانون مالیاتهای مستقیم نرخ مالیات شرکتهای بورسی ۲۲/۵٪ می‌باشد.</p>	<p>جمع درآمد مشمول مالیات اشخاص حقوقی پس از کسر مالیات به میزان ۱۰ درصد که به عنوان مالیات شرکت محاسبه و وصول خواهد شد بشرح زیر مشمول مالیات است:</p> <p>(۱) در مورد شرکتهای سهامی و مختلط سهامی و شرکتهای تعاونی و اتحادیه آنها</p> <p>(الف) نسبت به سهام بی‌نام کلاً به نرخ ماده ۱۳۱ این قانون.</p> <p>(ب) نسبت به اندوخته سهم صاحبان سهام با نام و شرکای ضامن و یا اعضای شرکتهای تعاونی به نسبت سهم هر یک از آنها به نرخ ماده ۱۳۱ و نسبت به بقیه درآمد مشمول مالیات سهم صاحبان سهام با نام و شرکای ضامن یا اعضای (اعم از سود تقسیم شده و تقسیم نشده) به نسبت سهم هر یک از آنها به نرخ ماده ۱۳۱.</p> <p>(۲) در مورد سایر اشخاص حقوقی به نسبتی از مورد مشمول مالیات که طبق اساسنامه یا شرکت نام شخص حقوقی به هر یک از صاحبان سرمایه یا اعضای شخص حقوقی تعلق می‌گیرد به نرخ مقرر در ماده ۱۳۱ این قانون^۶</p>	<p>(الف) اخذ ۱۰٪ به عنوان مالیات از مجموع درآمد شرکتهای سهامی</p> <p>(ب) اخذ مالیات از سود تعلق گرفته به شرکت‌های تضامنی، نسبی و با مسئولیت محدود براساس نرخ تصاعدی ماده ۱۳۴</p> <p>(ج) در ضمن صاحبان سهام با نام، نسبی، تضامنی و مسئولیت محدود مکلفند درآمد ناشی از سود شرکت را با سایر درآمد جمع کنند و مالیات بر مجموع درآمد پردازند.</p>	<p>(الف) اعمال ۱۰٪ معافیت نسبت به شرکت‌های سهامی</p> <p>(ب) اخذ مالیات، تنها از سود تقسیم شده</p>

^۶ - البته باید توجه داشت که منظور از تغییر قانون مالیات در این پژوهش تغییر ماده ۱۰۵ قانون مالیاتهای مستقیم می‌باشد. یعنی تغییر نرخ مبنای محاسبه مالیات بر درآمد شرکتها از نرخ تصاعدی ماده ۱۳۱ قانون مالیات سال ۱۳۷۸ به نرخ ثابت ۲۵٪ براساس قانون مالیات مورخ بهمن‌ماه ۱۳۸۰ می‌باشد.

پیشینه تحقیق

به طور خلاصه پیشینه پژوهش حاضر در جدول شماره (۴) ارائه می گردد:

محقق و سال تحقیق	عنوان تحقیق	متغیر مستقل	متغیر وابسته	یافته های تحقیق
احمد هوشمند الی - [۱۴] ۱۳۷۴	بررسی تاثیر مالیات بر سرمایه گذاری در شرکتهای تولیدی	مالیات	سرمایه گذاری	با سطح ۹۵٪ اطمینان سرمایه گذاران به مالیات به عنوان عاملی موثر در سرمایه گذاری توجه می کنند.
حسن حیدری بالی [۷] ۱۳۸۴	رابطه تغییر قانون مالیات بر شرکتهای بر سرمایه گذاری شرکتهای تولیدی	تغییر قوانین مالیاتی	سرمایه گذاری	بین تغییر نرخ مالیاتی و میزان سرمایه گذاری شرکتهای تولیدی رابطه معناداری وجود ندارد.
سید فخرالدین فخر حسینی - [۹] ۱۳۸۳	بررسی اثر مالیات بر روی رشد اقتصادی ایران بر اساس رهیافت VAR ^۷	نرخ متوسط مالیات بر شرکتهای	رشد تولید (رشد اقتصادی)	بین نرخ متوسط مالیات بر شرکتهای با رشد اقتصادی رابطه منفی معناداری مشاهده نگردیده است.
محمد رضا نیکبخت - [۱۳] ۱۳۷۶	تأثیر نارسایی های قوانین و مقررات مالیاتی بر توسعه صنایع و بازار سرمایه ایران	مالیات	سرمایه گذاری	به دلیل برداشت مقامهای مالیاتی از ماده ۱۰۸ قانون مالیاتهای مستقیم مبنی بر اختصاص مالیات مضاعف به سود انباشته در صورت انتقال به حساب سرمایه، بخش عمده ای از سودهای سالیانه بین سهامداران تقسیم می شود و عملاً سرمایه شرکتهای محدود به سهام عادی بوده و مبلغ ناچیزی اندوخته می شود.
جنیفر و دیگران - [۱۷] ۲۰۰۳	بررسی افزایش یا کاهش سود تقسیمی ^۸ در نتیجه تغییر در نرخ مالیات سود تقسیمی در سال ۲۰۰۳	تغییر نرخ مالیات	افزایش یا کاهش سود تقسیمی	تغییر قانون (کاهش) مالیات در سال ۲۰۰۳ باعث افزایش پرداخت سود توسط شرکتهای نشده است.
لامرسن - [۱۶] ۲۰۰۲	بررسی رابطه بین تصمیمات سرمایه گذاری و درآمدهای مالیاتی در شرایط ایجاد اندوخته	سیستم مالیاتی بر مبنای ACE ^۹	تصمیمات سرمایه گذاری	در این تحقیق تأثیر مطلوب مالیاتی بر مبنای ACE ^۹ را بر روی تصمیمات سرمایه گذاری را خنثی نشان می دهد. در موسسات اقتصادی چند ملیتی که تصمیمات سرمایه گذاری متفاوت و مجزا می باشد این سیستم ممکن است زیان شرکتهای را در رقابت مالیاتی بین المللی کاهش دهد.
چانگ و ون - [۱۸] ۲۰۰۱	تأثیرات مقررات استهلاک مالیاتی بر تصمیمات سرمایه گذاری موسسات اقتصادی در زمان تورم	مقررات استهلاک مالیاتی	تصمیمات سرمایه گذاری	بدین منظور ۷ کشور عضو OECD ^{۱۰} مورد بررسی قرار گرفتند. در شرایط خاص اقتصادی موقعی که تورم وجود ندارد، سیستم های مالیاتی شرکتهای سهامی ژاپن و آلمان به صورت خنثی (بی اثر) می باشد. اندوخته مالیاتی سرمایه گذاری اتریش با نرخ ۳۴٪ مالیات مطلوبتر پس شرایط را برای سرمایه گذاری در بین کشورهای مورد بررسی فراهم آورده است. و در کشورهایی با استهلاک به روش تنزل هندسی (اسپانیا، فرانسه، سوئد) سرمایه گذاران خصوصی می توانند در شرایطی که نرخ تورم به صورت حاشیه ای (ثابت) بماند، انتظار تشویق های مالیاتی را داشته باشند.
فرنج، بوجین و دیگران [۱۵] ۱۹۹۸	رابطه بین مالیاتها و تصمیمات مالی و ارزش شرکت	مالیات	ارزش سرمایه	اگر بتوان اطلاعات مر بوط به سود مندی در سود سهام را کنترل کنیم، شیب های سود سهام در رگرسیون عرضی باید تأثیرات مالیات را ازبزه کند. در این تحقیق هیچ موردی از تأثیرات منفی مالیات در قیمت گذاری سود سهام مشاهده نشده است. و از طرفی ارتباط بین ارزش شرکت و سود سهام در رگرسیون تک متغیره مثبت بوده است و نوعاً مثبت باقی می ماند. و بطور کلی هر تأثیر منفی مالیات در قیمت گذاری سود سهام بوسیله تأثیرات مثبت اطلاعات دفع می شود.

7- VECTOR AUTOREGRESSIVE MODEL

8-DIVIDEND

9-ALLOWANCE FOR CORPORATE EQUITY)

10 ORGANIZATION FOR ECONOMIC COOPEATION & DEVELOPMENT

برازش مدل رگرسیونی

به منظور بررسی متغیرهای تاثیرگذار بر تاثیر قانون مالیات بر درآمد شرکتها، از مدل رگرسیونی استفاده شده است.

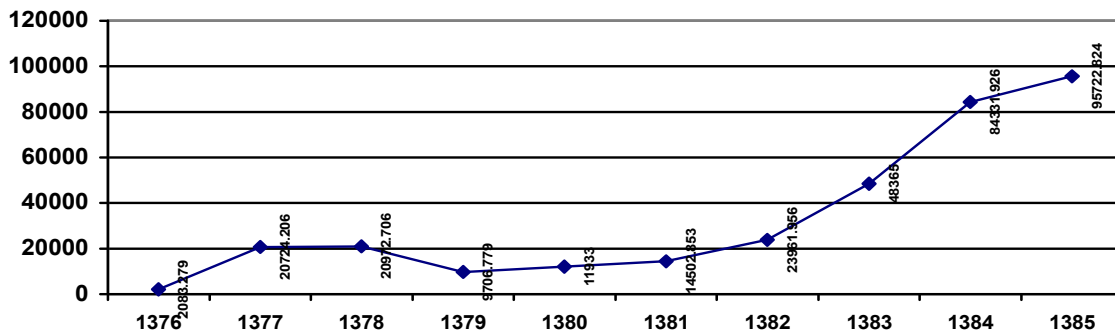
در بررسی تطبیقی ده ساله متغیر وام بلند مدت به جدول (۵) زیر می‌رسیم:

جدول شماره ۵

۱۳۷۶	۱۳۷۷	۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	قبل از تغییر قانون مالیات
۲۰۸۳/۲۷۹	۲۰۷۲۴/۲۰۶	۲۰۹۷۲/۷۰۶	۹۷۰۶/۷۷۹	۱۱۹۳۳/۰۰۰	
۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	بعد از تغییر قانون مالیات
۱۴۵۰۲/۸۵۳	۲۳۹۶۱/۹۵۶	۴۸۳۶۵/۱۹۱	۸۴۳۳۱/۹۲۶	۹۵۷۲۲/۸۲۴	

و نمودار ده ساله آن مطابق نمودار شماره (۱) است:

نمودار ۱

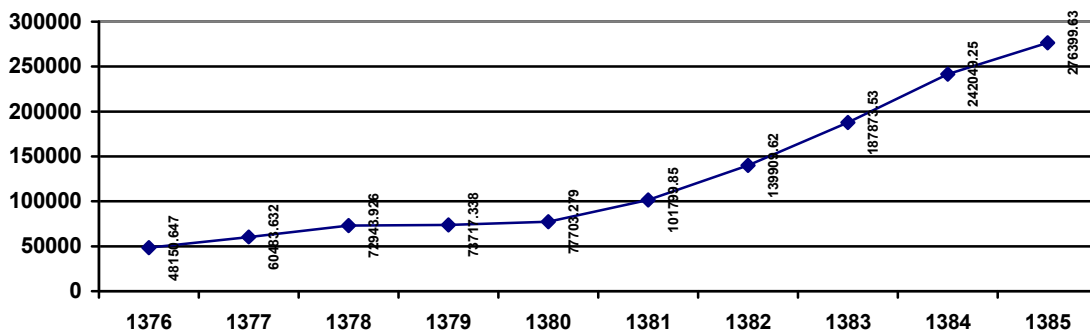
در بررسی تطبیقی ده ساله متغیر دارائیهای ثابت مشهود و نامشهود به جدول (۶) می‌رسیم:

جدول شماره ۶

۱۳۷۶	۱۳۷۷	۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	قبل از تغییر قانون مالیات
۴۸۱۵۰/۶۴۷	۶۰۴۸۳/۳۲۰	۷۲۹۴۳/۹۲۶	۷۳۷۱۷/۳۳۸	۷۷۷۰۳/۲۷۹	
۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	بعد از تغییر قانون مالیات
۱۰۱۷۹۹/۸۵۰	۱۳۹۹۰۹/۶۲۰	۱۸۷۸۷۳/۵۳۰	۲۴۲۰۴۹/۲۵۰	۲۷۶۳۹۹/۶۳۰	

و نمودار ده ساله آن مطابق نمودار شماره (۲) است:

نمودار ۲

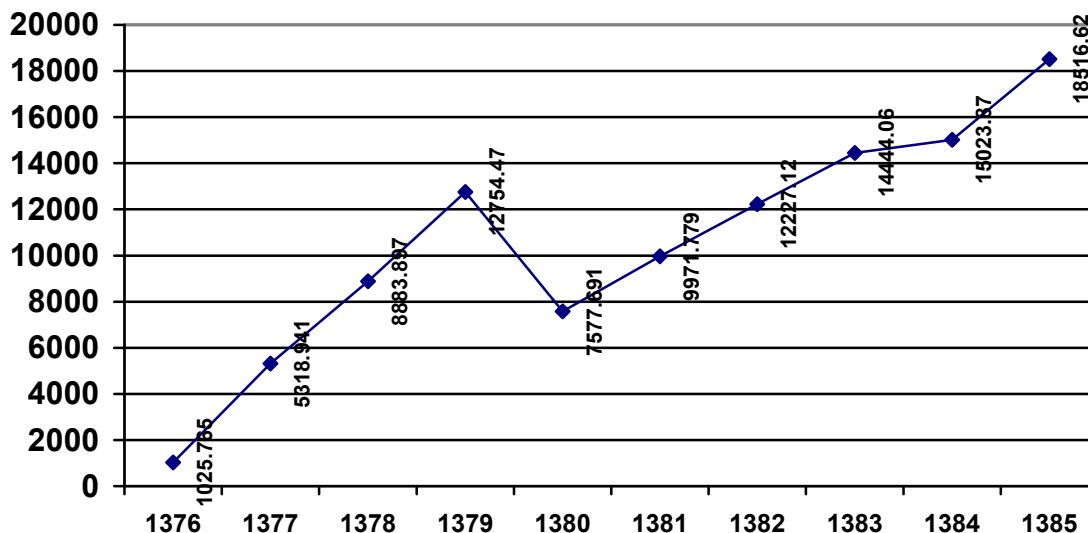
در بررسی تطبیقی ده ساله متغیر مالیات بر درآمد شرکتها به جدول (۷) می‌رسیم:

جدول شماره ۷

۱۳۷۶	۱۳۷۷	۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	قبل از تغییر قانون مالیات
۱۰۲۵/۷۶۵	۵۳۱۸/۹۴۱	۸۸۸۳/۸۹۷	۱۲۷۵۴/۴۷۰	۷۵۷۷/۶۹۱	
۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	بعد از تغییر قانون مالیات
۹۹۷۱/۷۷۹	۱۲۲۲۷/۱۲۰	۱۴۴۴۴/۰۶۰	۱۵۰۲۳/۸۷۰	۱۸۵۱۶/۶۲۰	

و نمودار ده ساله آن به قرار نمودار شماره (۳) است:

نمودار ۳

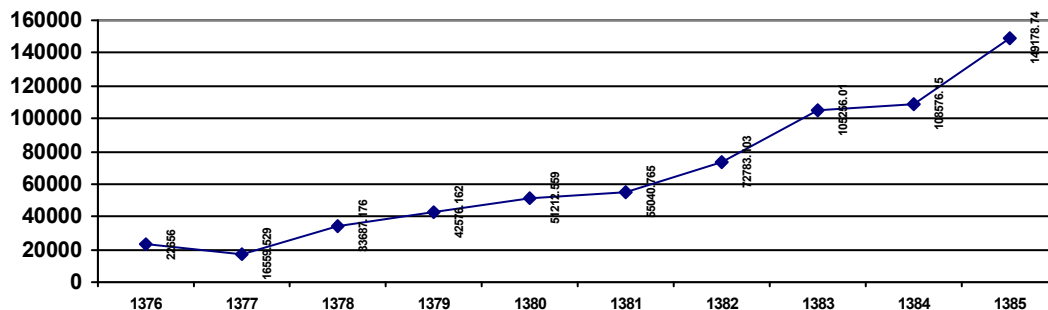
در بررسی تطبیقی ده ساله متغیر سود خالص به جدول (۸) می‌رسیم:

جدول شماره ۸

۱۳۷۶	۱۳۷۷	۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	قبل از تغییر قانون مالیات
۲۲۶۵۶/۰۰۰	۱۶۵۵۹/۵۲۹	۳۳۶۸۷/۱۷۶	۴۲۵۷۶/۱۶۲	۵۱۲۱۲/۵۵۹	
۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	بعد از تغییر قانون مالیات
۵۵۰۴۰/۷۶۵	۷۲۷۸۳/۱۰۳	۱۰۵۲۵۶/۰۱۰	۱۰۸۵۷۶/۱۵۰	۱۴۹۱۷۸/۷۴۰	

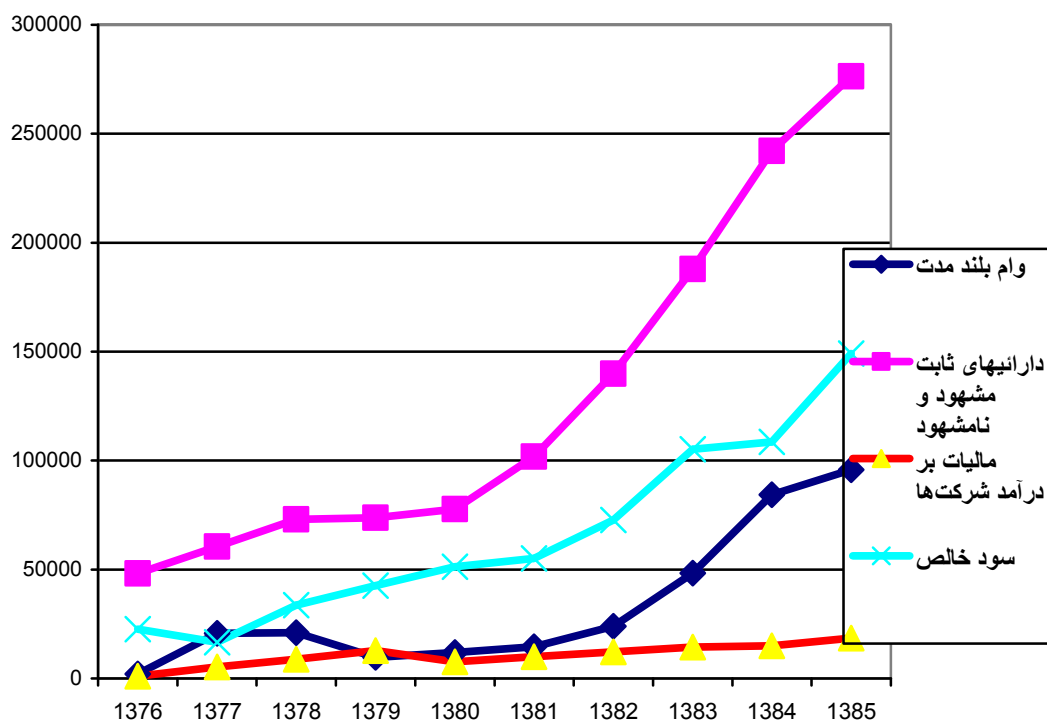
و نمودار ده ساله آن به قرار نمودار شماره (۴) است:

نمودار ۴

و با ادغام متغیرهای مورد مطالعه تطبیقی ده ساله به نمودار شماره (۵) می‌رسیم:

نمودار ۵

در جدول شماره (۹)، آزمون t -test برای متغیرهای تحفیف قبل و بعد از اصلاح قانون مالیاتهای مستقیم نشان داده شده است که در تمامی آنها سطح معناداری کمتر از ۵٪ می باشد.

جدول شماره ۹

Paired samples test

Variable (before-after)	Paired differences					t	df	Sig (2-tailed)
	mean	Std. deviation	Std. error mean	95% confidence interval of the difference				
				lower	upper			
مالیات	6699.896	16055.754	1932.89	2842.882	10556.909	3.466	68	.001
سود خالص	-65316.4	137808.459	16590.19	-98421.6	-32211.21	-3.937	68	.000
سود انباشته	-9504.9	34623.3	4168.159	-17822	-1187.5	-2.280	68	.026
داراییهای ثابت	-26503	60171.30	7243.77	-40957.2	-12047.84	-3.659	68	.000

در جدول شماره (۱۰) آنالیز واریانس نیز انجام گردیده بطوریکه قبل از اصلاحیه قانون مقدار F یعنی نسبت متوسط واریانس رگرسیون به متوسط واریانس باقیمانده برابر با $F=۸۲/۴۵۷$ و معنی دار بودن F برابر با $۰/۰۰۰$ است، یعنی با ۹۹ درصد اطمینان بین متغیرهای مستقل و داراییهای ثابت ارتباط وجود دارد و بعد از اصلاحیه نیز این مقدار برابر با $F=۶۷/۲۳۷$ و معنی دار بودن F برابر با $۰/۰۰۰$ است، یعنی با ۹۹ درصد اطمینان بین متغیرهای مستقل و داراییهای ثابت ارتباط وجود دارد.

جدول شماره ۱۰
ANOVA^c

Coded	Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
قبل از تغییر قانون مالیات	1	Regression	7.25E+011	5	1.450E+011	82.457	.000 ^a
		Residual	4.75E+011	270	1757958275		
		Total	1.20E+012	275			
بعد از تغییر قانون مالیات	1	Regression	1.43E+012	5	2.869E+011	67.237	.000 ^b
		Residual	1.45E+012	339	4266563960		
		Total	2.88E+012	344			

a. Predictors: (Constant), مالیات, سود خالص, سود انباشته, تفاضل سود بلند مدت, تفاضل وام‌های بلند مدت, افزایش سرمایه, تفاضل دارایی‌های ثابت

b. Predictors: (Constant), مالیات, سود خالص, سود انباشته, تفاضل سود بلند مدت, تفاضل وام‌های بلند مدت, افزایش سرمایه, تفاضل دارایی‌های ثابت

c. Dependent Variable: تفاضل دارایی‌های ثابت

ببررسی جدول شماره ۱۱ (ضرایب آماری) مشاهده می‌گردد که قبل از اصلاحیه قانون مالیات‌ها با توجه به مقادیر سطح معنی داری، متغیرهای مالیات، سود خالص و تفاضل وام‌های بلندمدت با سطح اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت که این متغیرها بر روی متغیر وابسته (دارایی‌های ثابت) اثرگذار بوده‌اند. ولی بعد از اصلاحیه قانون مالیات‌ها با توجه به مقادیر سطح معنی داری، متغیرهای مالیات، تفاضل وام‌های بلندمدت و افزایش سرمایه با سطح اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت که این متغیرها بر روی متغیر وابسته (دارایی‌های ثابت) اثرگذار بوده‌اند.

جدول شماره ۱۱
Coefficients^a

دوره		Unstandardized Coefficients		t	Sig.
		B	Std. Error		
قبل از تغییر قانون مالیات	(Constant)	6612.552	3085.580	2.143	.033
	مالیات	-1.489	.173	-8.632	.000
	سود خالص	-.324	.067	-4.819	.000
	تفاضل سود انباشته	-.062	.092	-.672	.502
	تفاضل وام‌های بلند مدت	1.061	.053	19.851	.000
	افزایش سرمایه	.308	.233	1.319	.188
بعد از تغییر قانون مالیات	(Constant)	5660.318	3960.980	1.429	.154
	مالیات	-.859	.244	-3.522	.000
	سود خالص	.036	.042	.862	.389
	تفاضل سود انباشته	-.035	.026	-1.338	.182
	تفاضل وام‌های بلند مدت	.652	.058	11.320	.000
	افزایش سرمایه	.196	.076	2.585	.010

a. Dependent Variable: تفاضل دارایی‌های ثابت

از آنجائیکه مدل رگرسیون چندگانه در این تحقیق استفاده شده است، مدل رگرسیونی چندگانه به شکل زیر انجام گرفت:

$$Y = \alpha + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \beta_5 X_5$$

Y = مخارج سرمایه‌گذاری
 α = ضریب عدد ثابت
 β = ضریب متغیرهای مستقل
 X_1 = متغیر مالیات
 X_2 = متغیر سود خالص
 X_3 = متغیر تفاضل سود انباشته
 X_4 = تفاضل وام‌های بلند مدت
 X_5 = افزایش سرمایه

در جدول شماره ۱۲ (خلاصه مدل همبستگی) مشاهده می‌گردد که ضریب همبستگی بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته، همبستگی شدیدی در دوره‌های قبل و بعد از اصلاحیه قانون مالیات‌ها را نشان می‌دهد. در مدل زیر

در بهترین حالت رگرسیونی چند متغیره (چندگانه) به روش پسرو backward قبل از اصلاحیه قانون، ضریب همبستگی ۷۷/۵ درصد بوده و بعد از اصلاحیه قانون این ضریب ۷۰/۳ می باشد.

جدول شماره ۱۲

Model Summary

دوره	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
قبل از تغییر قانون مالیات	1	.777 ^a	.604	.597	41928.01301
	2	.777 ^b	.604	.598	41885.55515
	3	.775 ^c	.601	.596	41963.77975
بعد از تغییر قانون مالیات	1	.706 ^d	.498	.491	65318.94028
	2	.705 ^e	.497	.491	65294.23315
	3	.703 ^f	.495	.490	65326.57568

a. Predictors: (Constant), تقاضل و امهائی بلند مدت، تقاضل سود انباشته، سود خالص، مالیات

b. Predictors: (Constant), تقاضل و امهائی بلند مدت، سود خالص، مالیات

c. Predictors: (Constant), تقاضل و امهائی بلند مدت، سود خالص، مالیات

d. Predictors: (Constant), تقاضل و امهائی بلند مدت، تقاضل سود انباشته، سود خالص، مالیات

e. Predictors: (Constant), تقاضل و امهائی بلند مدت، تقاضل سود انباشته، سود خالص، مالیات

f. Predictors: (Constant), تقاضل و امهائی بلند مدت، مالیات

در جدول شماره ۱۳ (تحلیل واریانس) بخاطر اینکه مقدار سطح معنی داری دوره های قبل و بعد از اصلاحیه قانون مقدار سطح معنی داری مساوی ۰/۰۰۰ است و چون کمتر از ۰/۰۵ می باشد و در نتیجه می توان گفت که متغیر های مستقل بر روی متغیر وابسته با سطح اطمینان ۹۵٪ تاثیر گذاشته اند.

جدول شماره ۱۳

ANOVA^g

دوره	Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
قبل از تغییر قانون مالیات	1	Regression	7.25E+011	5	1.450E+011	82.457	.000 ^a
		Residual	4.75E+011	270	1757958275		
		Total	1.20E+012	275			
	2	Regression	7.24E+011	4	1.810E+011	103.167	.000 ^b
		Residual	4.75E+011	271	1754399730		
		Total	1.20E+012	275			
3	Regression	7.20E+011	3	2.401E+011	136.374	.000 ^c	
	Residual	4.79E+011	272	1760958811			
	Total	1.20E+012	275				
بعد از تغییر قانون مالیات	1	Regression	1.43E+012	5	2.869E+011	67.237	.000 ^d
		Residual	1.45E+012	339	4266563960		
		Total	2.88E+012	344			
	2	Regression	1.43E+012	4	3.578E+011	83.923	.000 ^e
		Residual	1.45E+012	340	4263336882		
		Total	2.88E+012	344			
3	Regression	1.43E+012	3	4.752E+011	111.342	.000 ^f	
	Residual	1.46E+012	341	4267561491			
	Total	2.88E+012	344				

a. Predictors: (Constant), تقاضل و امهائی بلند مدت، تقاضل سود انباشته، سود خالص، مالیات

b. Predictors: (Constant), تقاضل و امهائی بلند مدت، سود خالص، مالیات

c. Predictors: (Constant), تقاضل و امهائی بلند مدت، سود خالص، مالیات

d. Predictors: (Constant), تقاضل و امهائی بلند مدت، تقاضل سود انباشته، سود خالص، مالیات

e. Predictors: (Constant), تقاضل و امهائی بلند مدت، تقاضل سود انباشته، سود خالص، مالیات

f. Predictors: (Constant), تقاضل و امهائی بلند مدت، مالیات

g. Dependent Variable: تقاضل در ایبهای ثابت

با توجه به جدول ضرایب آماری (جدول شماره ۱۴) می توان گفت که قبل از اصلاحیه قانون مالیاتها با وارد کردن کلیه متغیرهای مستقل در مدل رگرسیونی چندگانه، مدلی تشکیل می یابد که به همبستگی چندگانه ۷۷/۷ درصد با ضرایب مدل زیر را می رسیم:

<p>قبل از اصلاحیه قانون</p> $Y = 6612.552 - 1.489(\text{مالیات}) - 0.324(\text{سود خالص}) - 0.62(\text{تفاضل سود انباشته}) + 1.061(\text{فاضل وام های بلند مدت}) + 0.308(\text{افزایش سرمایه})$

با توجه به آزمون t ضرایب مدل می بینیم که ضرایب تفاضل سود انباشته و افزایش سرمایه معنادار نیست، لذا در صورتیکه به روش back ward (پسرو) عمل نماییم بهترین مدل ساخته شده بصورت زیر خواهد بود:

<p>بهترین مدل معادله رگرسیونی قبل از اصلاحیه قانون</p> $Y = 8144.184 - 1.456(\text{مالیات}) - 0.329(\text{سود خالص}) + 1.057(\text{فاضل وامهای بلند مدت})$
--

با توجه به جدول ضرایب آماری (جدول شماره ۱۴) می توان گفت که بعد از اصلاحیه قانون مالیاتها با وارد کردن کلیه متغیرهای مستقل در مدل رگرسیونی چندگانه، مدلی تشکیل می یابد که به همبستگی چندگانه ۷۰/۶ درصد با ضرایب مدل زیر می رسیم:

<p>بعد از اصلاحیه قانون</p> $Y = 5660.318 - 0.859(\text{مالیات}) + 0.036(\text{سود خالص}) - 0.35(\text{تفاضل سود انباشته}) + 0.652(\text{فاضل وام های بلند مدت}) + 0.96(\text{افزایش سرمایه})$
--

با توجه به آزمون t ضرایب مدل می بینیم که ضرایب تفاضل سود انباشته و سود خالص معنادار نیست، لذا در صورتیکه به روش back ward (پسرو) عمل نماییم بهترین مدل ساخته شده بصورت زیر خواهد بود:

<p>بهترین مدل معادله رگرسیونی بعد از اصلاحیه قانون</p> $Y = 6062.515 - 0.996(\text{مالیات}) + 0.670(\text{فاضل وامهای بلند مدت}) + 0.222(\text{افزایش سرمایه})$

یافته های تحقیق

نتایج حاصل از آزمون ها در مورد هر یک از فرضیه های تحقیق به شرح زیر می باشد.

۱) در فرضیه اول تحقیق سعی شد میزان مالیات بر درآمد شرکت های تولیدی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران قبل و بعد اصلاحیه قانون مالیات های مستقیم مورد آزمون قرار گیرد. براین اساس برای آزمون فرضیه اول، میانگین ریالی تغییرات

مالیات قبل و بعد از تغییر قانون مالیات های مستقیم به دوشکل مورد بررسی قرار گرفت:

۱-۱) در حالت اول با استفاده از آزمون t-test میانگین ریالی تغییرات مالیات قبل و بعد از تغییر قانون مالیات های مستقیم مقایسه شد. نتایج حاکی از تغییر میزان مالیات بر درآمد شرکت ها بعد از تغییر قانون با استفاده از آزمون t-جفتی می باشد به عبارتی فرضیه اول تحقیق با استفاده از این آزمون با سطح اطمینان ۹۵٪ مورد قبول واقع گردید.

Coefficients^a

جدول شماره ۱۴

دوره	Model		Unstandardized Coefficients		t	Sig.
			B	Std. Error		
قبل از تغییر قانون مالیات	1	(Constant)	6612.552	3085.580	2.143	.033
		مالیات	-1.489	.173	-8.632	.000
		سود خالص	-.324	.067	-4.819	.000
		تفاضل سود انباشته	-.062	.092	-.672	.502
		تفاضل وام‌های بلند مدت	1.061	.053	19.851	.000
	افزایش سرمایه	.308	.233	1.319	.188	
	2	(Constant)	6957.245	3039.551	2.289	.023
		مالیات	-1.465	.168	-8.694	.000
		سود خالص	-.338	.064	-5.244	.000
		تفاضل وام‌های بلند مدت	1.055	.053	20.017	.000
		افزایش سرمایه	.328	.231	1.420	.157
	3	(Constant)	8144.184	2927.848	2.782	.006
		مالیات	-1.456	.169	-8.629	.000
		سود خالص	-.329	.064	-5.123	.000
		تفاضل وام‌های بلند مدت	1.057	.053	20.017	.000
بعد از تغییر قانون مالیات	1	(Constant)	5660.318	3960.980	1.429	.154
		مالیات	-.859	.244	-3.522	.000
		سود خالص	.036	.042	.862	.389
		تفاضل سود انباشته	-.035	.026	-1.338	.182
		تفاضل وام‌های بلند مدت	.652	.058	11.320	.000
	افزایش سرمایه	.196	.076	2.585	.010	
	2	(Constant)	5913.198	3948.604	1.498	.135
		مالیات	-1.031	.141	-7.326	.000
		تفاضل سود انباشته	-.029	.025	-1.157	.248
		تفاضل وام‌های بلند مدت	.663	.056	11.804	.000
		افزایش سرمایه	.229	.066	3.463	.001
	3	(Constant)	6062.515	3948.448	1.535	.126
		مالیات	-.996	.137	-7.244	.000
		تفاضل وام‌های بلند مدت	.670	.056	11.997	.000
		افزایش سرمایه	.222	.066	3.369	.001

a. Dependent Variable: تفاضل دارایی‌های ثابت

میانگین ریالی تغییرات سودخالص قبل و بعد از تغییر قانون مالیات‌های مستقیم به دوشکل مورد بررسی قرارگرفت:

(۲-۱) در حالت اول با استفاده از آزمون t-test میانگین ریالی تغییرات سودخالص قبل و بعد از تغییر قانون مالیات‌های مستقیم مقایسه شد. نتایج حاکی از تغییر میزان سود خالص شرکتها بعد از تغییر قانون با استفاده از آزمون t-جفتی می باشد به عبارتی فرضیه اول تحقیق با استفاده از این آزمون با سطح اطمینان ۹۵٪ مورد قبول واقع گردید.

(۲-۲) در حالت دوم با استفاده از آزمون رگرسیون چند متغیره مشخص شد که ضریب متغیر سود خالص نسبت به قبل از اصلاحیه افزایش یافته است ولی

(۱-۲) در حالت دوم با استفاده از آزمون رگرسیون چند متغیره مشخص شد که ضریب متغیر مالیات بعد از اصلاحیه قانون مالیات‌های مستقیم کاهش یافته است. بنابراین با توجه به ضرایب آماری و نیز ضریب مالیات در مدل بهینه بعد از اصلاحیه می توان نتیجه گرفت که تغییر قانون بر روی میزان مالیات بردرآمد شرکتها تاثیر گذارده و متعاقب آن مالیات برروی سرمایه گذاری شرکتها با سطح اطمینان ۹۵٪ تاثیر داشته است.

(۲) در فرضیه دوم تحقیق، تاثیر تغییر قانون مالیاتها بر روی سود خالص و نیز به تاثیر سود خالص برروی سرمایه گذاری دارایی‌های ثابت مورد بررسی قرارگرفت. براین اساس برای آزمون فرضیه دوم،

میانگین ریالی تغییرات داری‌های ثابت قبل و بعد از تغییر قانون مالیات‌های مستقیم به دوشکل مورد بررسی قرار گرفت:

۱-۴) در حالت اول با استفاده از آزمون t -test میانگین ریالی تغییرات داری‌های ثابت قبل و بعد از تغییر قانون مالیات‌های مستقیم مقایسه شد. نتایج حاکی از تغییر میزان داری‌های شرکتها بعد از تغییر قانون با استفاده از آزمون t -جفتی می‌باشد به عبارتی فرضیه چهارم تحقیق با استفاده از این آزمون با سطح اطمینان ۹۵٪ مورد قبول واقع گردید.

۲-۴) در حالت دوم با استفاده از آزمونهای همبستگی و رگرسیون چند متغیره و با مقایسه مدل‌های بهینه قبل و بعد از تغییر قانون مالیات‌های مستقیم منتج از آزمون رگرسیون چند متغیره می‌توان گفت که در مدل بهینه رگرسیونی چندگانه مالیات به عنوان یکی از سه متغیر تشکیل دهنده مدل دارای ضریب بالایی می‌باشد و می‌توان با سطح اطمینان ۹۵٪ ادعا نمود که تغییر قانون مالیات‌های مستقیم بر روی سرمایه‌گذاری شرکت‌های تولیدی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر داشته است. بنابراین فرضیه چهارم با سطح اطمینان ۹۵٪ مورد قبول واقع شد.

نتیجه‌گیری از بحث

باتوجه به یافته‌های تحقیق، می‌توان نتیجه گرفت که میزان مالیات بر درآمد شرکت‌های تولیدی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران قبل و بعد از اصلاحیه قانون مالیات‌های مستقیم تأثیر داشته و مورد تأیید قرار گرفته است. از جمله تحقیق مشابهی که در این خصوص انجام شده است توسط حسن حیدری بالی می‌باشد که تحقیق ایشان رابطه معنی‌داری را بین تغییر نرخ مالیات و میزان سرمایه‌گذاری شرکت‌های تولیدی نشان نمی‌دهد. یکی از دلایل عدم همخوانی تحقیق نامبرده با تحقیق حاضر را می‌توان به کوتاه بودن قلمرو زمانی (دوره مورد مطالعه) ایشان نسبت

مقدار سطح معنی‌داری (sig) آن بعد از اصلاحیه قانون مالیات‌های مستقیم بیشتر از ۰/۰۵ است. بنابراین با توجه به ضرایب آماری و نیز ضریب سود خالص در مدل بهینه بعد از اصلاحیه می‌توان نتیجه گرفت که سود خالص بر روی سرمایه‌گذاری شرکتها با سطح اطمینان ۹۵٪ تأثیر نداشته است. بنابراین فرضیه دوم رد می‌گردد.

۳) در فرضیه سوم تحقیق، تأثیر تغییر قانون مالیات‌ها بر روی سود انباشته و نیز به تأثیر سود انباشته بر روی سرمایه‌گذاری داری‌های ثابت مورد بررسی قرار گرفت. بر این اساس برای آزمون فرضیه سوم، میانگین ریالی تغییرات سود انباشته قبل و بعد از تغییر قانون مالیات‌های مستقیم به دوشکل مورد بررسی قرار گرفت:

۱-۳) در حالت اول با استفاده از آزمون t -test میانگین ریالی تغییرات سود انباشته قبل و بعد از تغییر قانون مالیات‌های مستقیم مقایسه شد. نتایج حاکی از تغییر میزان سود انباشته شرکتها بعد از تغییر قانون با استفاده از آزمون t -جفتی می‌باشد به عبارتی فرضیه سوم تحقیق با استفاده از این آزمون با سطح اطمینان ۹۵٪ مورد قبول واقع گردید.

۲-۳) در حالت دوم با استفاده از آزمون رگرسیون چند متغیره مشخص شد که ضریب متغیر سود انباشته نسبت به قبل از اصلاحیه افزایش یافته است ولی مقدار سطح معنی‌داری (sig) آن بعد از اصلاحیه قانون مالیات‌های مستقیم بیشتر از ۰/۰۵ است. بنابراین با توجه به ضرایب آماری و نیز ضریب سود انباشته در مدل بهینه بعد از اصلاحیه می‌توان نتیجه گرفت که سود انباشته بر روی سرمایه‌گذاری شرکتها با سطح اطمینان ۹۵٪ تأثیر نداشته است. بنابراین فرضیه سوم رد می‌گردد.

۴) در فرضیه چهارم تحقیق، تأثیر تغییر قانون مالیات‌ها بر روی سرمایه‌گذاری داری‌های ثابت مورد بررسی قرار گرفت. بر این اساس برای آزمون فرضیه چهارم

کارشناسی ارشد، به راهنمایی دکتر جمشید پژویان، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده اقتصاد، شهریورماه ۱۳۸۳.

۱۰. قره باغیان، مرتضی، اقتصاد رشد و توسعه، تهران، نشرنی، ۱۳۷۱، ص ۵۹۵.

۱۱. کشاورزبان پیوستی، اکبر، برآورد تابع سرمایه گذاری خصوصی در بخش صنعت ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی تهران، دانشکده اقتصاد، ۱۳۷۹، ص ۳۲.

۱۲. محمدی، جمال، بررسی تاثیر مدیریت سود در تصمیمات سرمایه گذاری شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، رساله کارشناسی حسابداری، استاد راهنما: دکتر احمد مدرس، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نیشابور، ۱۳۸۵.

۱۳. نیکبخت، محمدرضا، تاثیر نارسایی های قوانین و مقررات مالیاتی بر توسعه صنایع و بازار سرمایه ایران، رساله دکتری حسابداری، به راهنمایی آقای دکتر رضا شباهنگ، دانشگاه تربیت مدرس - ۱۳۷۶.

۱۴. هوشمند آلی، احمد، بررسی تأثیر مالیات بر سرمایه گذاری در شرکتهای تولیدی، رساله کارشناسی ارشد حسابداری، به راهنمایی دکتر نوروش، دانشگاه تهران - ۱۳۷۴.

15. Eugene F. Fama, and Kenneth R. French, (1998) Taxes, Financing decisions, and firm Value, Journal of Finance, Vol 53, Issue 3 .

16. Lammersen, Lothar, June (2002), Investment Decisions and Tax Revenues Under an Allowance for Corporate Equity. economic research discussion p2 - 47.

17. L. Blouin, Jennifer, Raedy, Juna Smith, Douglas A. Shackelford, October 2003, Did Dividends Increase after the (2003), Reduction in Dividend Tax Rates, university of north Carolina and nber p 1 - 25.

18. Nam, chang woon, August (2001), Effects of Tax Depreciation Rules on Firms' investment Decisions In An Inflationary Phase: comparison of Net Present values selected oecd countries, cesifo working Paper No. 528 .

داد. زیرا سرمایه گذاری جزء برنامه های بلندمدت شرکتهای بوده و از طرفی نیز سیاستهای مالی شرکتهای بلندمدت دستخوش تغییر می گردد. بنابراین از آنجایی که یکی از سیاستهای دولت از اصلاحیه قانون مالیاتها، کمک به رشد و توسعه اقتصادی کشور بوده است، نتایج این تحقیق حاکی از تأثیر تغییر قانون مالیاتهای مستقیم بر سیاستهای اقتصادی دولت است. در نتیجه می توان اذعان نمود که یکی از اهداف تغییر قانون مالیاتهای مستقیم در زمینه رشد و پیشرفت اقتصادی کشور تأمین گردیده است.

منابع

۱. استناداردهای حسابداری، انتشارات سازمان حسابرسی، چاپ اول، ۱۳۸۲، ص ۲۷۴.

۲. پژویان، جمشید، اقتصاد بخش عمومی (مالیاتها)، پژوهشکده اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس، چاپ سوم، ۱۳۸۴، صص ۲۱۶-۲۱۴.

۳. پژویان، جمشید، چالش های نظام مالیاتی در اقتصاد ایران، نشریه سازمان امور مالیاتی ایران (سامان)، شماره ۱۸، ۱۱ بهمن ماه ۱۳۸۵، ص ۷.

۴. تفضلی، فریدون، اقتصاد کلان و نظریه ها و سیاست های اقتصادی، تهران، نشرنی، چاپ نهم، ۱۳۷۵، ص ۱۷۹.

۵. تقوی، مهدی، فرهنگ حسابداران، انتشارات فرودین، چاپ سوم، بهار ۱۳۶۹، ص ۱۸۰.

۶. سعیدی، پرویز، مدیریت مالی، جلد اول، نشر نگاه دانش، ۱۳۸۴، ص ۱۸۰.

۷. حیدری بالی، حسن، رابطه تغییر قانون مالیات بر درآمد شرکتهای بر سرمایه گذاری شرکتهای تولیدی، رساله کارشناسی ارشد، به راهنمایی دکتر علی رحمانی، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده حسابداری و مدیریت، زمستان ۸۴، صص ۱۱ و ۴۴.

۸. روحانی، سها، مقاله ناهمواری های مالیاتی در ایران (تحلیل ۱)، نشریه سازمان امور مالیاتی ایران (سامان)، شماره ۱۴، چهارشنبه ۱۳ دی ماه ۱۳۸۵.

۹. فخرحسینی، سید فخرالدین، بررسی اثر مالیات بر روی رشد اقتصادی ایران بر اساس رهیافت VAR، رساله